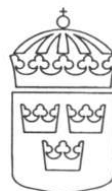

Riksdagens protokoll

1993/94:36

Fredagen den 3 december

Kl. 9.00–10.32

Protokoll
1993/94:36

1 § Svar på interpellation 1993/94:62 om folkomröstningen om EU-medlemskap m.m.

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Hans Göran Franck har ställt ett antal frågor till mig angående bl.a. den kommande folkomröstningen om ett svenskt medlemskap i EU.

Hans Göran Franck undrar inledningsvis om det endast kommer att bli ja- och nej-alternativ i folkomröstningen samt om resultatet kommer att följas. Som tidigare angivits i denna kammare kommer statsministern att kalla till partiledaröverläggningar i folkomröstningsfrågan när ett färdigt avtal föreligger, eller vi har en klar uppfattning om när så kommer att bli fallet. Dessa överläggningar kommer att bli avgörande för förläggning och utformning av folkomröstningen. Regeringens mening i denna fråga är att det bör bli två klara alternativ. Som regeringen förklarade redan i regeringsdeklarationen den 4 oktober 1991 skall utslaget självfallet följas.

I sin interpellation redovisar Hans Göran Franck sin starkt negativa uppfattning om följderna av ett svenskt medlemskap. Hans Göran Franck frågar sedan vilka nackdelar regeringen kan redovisa med ett medlemskap i EU. Jag avstår från att, lösryckt från sitt sammanhang, i detalj kommentera alla de påstående Francks interpellation innehåller. Ifrån åtskilliga debatter i denna kammare är det allmänt bekant att jag inte delar Hans Göran Francks negativa beskrivning.

Då det gäller den övergripande värderingen av ett medlemskap och de eventuella problem som kan finnas vid ett medlemskap vill jag i stället hänvisa till att jag med stor tydlighet har redogjort för detta vid inledningen av förhandlingarna den 1 februari i Bryssel. I just förhandlingsprocessen försöker vi nu tillse att Sverige får tillfredsställande lösningar på de problem som vi anmält. Jag har ingen anledning att tro att vi inte skulle lyckas med detta.

Jag vill också påminna Hans Göran Franck om att Utrikesdepartementets handelsavdelning fortlöpande ger ut grönböcker som redovisar konsekvenser av ett medlemskap. Dessutom skall de sex konsekvensutredningarna, som inom en nära framtid kommer att presentera sina betänkanden, beskriva konsekvenserna av såväl ett medlemskap som ett utanförskap.

I sin fjärde fråga undrar Hans Göran Franck vilken beredskap som finns i händelse av ett nej och vilken plan det finns för att då tillvarata svenska

intressen. Alla ansträngningar inriktas nu på att förhandla fram ett bra avtal och åstadkomma ett ja i folkomröstningen. Skulle det trots detta bli ett nej, framstår EES-avtalet naturligen som basen för vår anknytning till Europa. Detta avtal är viktigt men kommer enligt min mening inte att räcka i det långa loppet.

Ett nej i folkomröstningen skulle innebära att vi i Sverige inte finge del i flera viktiga samarbetsområden inom EU. Dessutom skulle vi avstängas från möjligheterna att effektivt tillvarata viktiga nationella intressen i det fördjupade europeiska samarbetet.

Det är ett av de viktigaste skälen för att Sverige, genom ett medlemskap, vill delta fullt ut och få rösträtt i det nya Europa. Att stå utanför skulle för Sveriges del betyda ett fortsatt demokratiskt underskott. De negativa effekterna för välfärden och de politiska konsekvenserna av en sådan händelseutveckling skulle innebära allvarliga påfrestningar för det svenska samhället.

Slutligen frågar Hans Göran Franck på vilket sätt regeringen avser, med minskade skatteinkomster, att finansiera de merutgifter för statskassan som följer av ett medlemskap.

Det stämmer att ett medlemskap kommer att innebära att Sverige varje år kommer att bidra till EG/EU:s budget. Det är dock mer komplicerat än så. Vi får vid ett medlemskap betydande återflöden, framför allt i form av bl.a. jordbruksstöd och medel från strukturfonderna. Dessutom kommer Sverige att kunna spara åtskilliga miljarder genom de slojade gränskontrollerna och valutaväxlingskostnaderna.

Än viktigare än dessa statiska effekter är givetvis de dynamiska effekterna på svensk ekonomi av ett medlemskap. Den stabilitet som ett medlemskap innebär kan väsentligt bidra till att öka investeringar och trygga arbetsplatser i vårt land. De ökade statsinkomsterna till följd av en bättre ekonomisk utveckling kan bli betydande.

Därför är det också min bestämda uppfattning att ett utanförskap skulle bli betydligt dyrare än ett medlemskap.

Anf. 2 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det är emellertid av den karaktären att det inte är svårt att förstå att motståndet mot EU växer i vårt land. Det sätt på vilket regeringen i detta och andra sammanhang besvarar kritik och välgrundade invändningar ökar misstron mot Europaunionen i allmänhet och mot regeringen i synnerhet.

Regeringen och statsrådet Dinkelspiel har nu svårigheter att sköta denna fråga. Det är därför inte heller förvånande att motståndet i allmänhet, särskilt inom Socialdemokraterna, växer. Inom Socialdemokraterna utgör ja-sidan en liten minoritet. Man blir alltmer kritisk mot regeringen i den här frågan.

Regeringens agerande verkar splittrande på ja-opinionen. Utsikterna för regeringen att övertyga svenska folket blir därför allt mindre. Slaget är sannolikt redan förlorat för ja-sidan. Jag har i min interpellation framfört en rad viktiga skäl för att det av allt att döma blir ett nej till EG-medlemskap i folkomröstningen. Ulf Dinkelspiel avstår från att bemöta invändningarna utom på två punkter.

Den ena rör frågan om demokratin. Han talar där om det demokratiska underskottet, men även om att man genom medlemskap kan få stort inflytande. Jag vill i detta sammanhang erinra om att EG-parlamentet praktiskt taget inte har något inflytande alls trots att det är folkvalt. I exempelvis flyktingfrågan har EG-parlamentet sedan lång tid kommit med mycket tungt vägande invändningar som Ministerrådet helt negligerar.

Som skäl till att Ulf Dinkelspiel inte vill gå in på de preciserade invändningar jag gör anger han att han inte vill ge ett svar lösryckt från sitt sammanhang. Det är enligt min mening ett märkligt sätt att argumentera. Hur skall man kunna föra ja-sidans talan om man inte kan gå i svaromål på enskilda punkter? Det hindrar honom inte att tala om hela sammanhanget. Det verkliga skälet synes vara att statsrådet avstår från att kommentera enskildheterna därför att kritiken är tungt vägande.

Så till den andra punkten där han gör ett bemötande: Ulf Dinkelspiel bestrider inte att medlemsavgiften per år blir ca 22 miljarder kronor brutto. Han förnekar inte heller att svenska statens inkomster från tobak, alkohol och mervärdesskatt kan minska med 30–40 miljarder kronor. Ulf Dinkelspiel undviker att tala om hur dessa merutgifter skall finansieras, utan han talar om dynamiska effekter och betydande återflöden.

De preliminära beräkningar som har gjorts inom Finansdepartementet talar om att Sverige skulle kunna få tillbaka 7–9 miljarder kronor till statskassan. De dynamiska effekterna som man från moderat håll ofta talar om i olika sammanhang är ovissa, i varje fall på kort sikt, och sannolikt även på längre sikt.

Min fråga är sålunda inte besvarad. Jag misstänker att det rör sig om ytterligare social nedrustning, minskning av u-hjälpen och reducering av utbildnings- och kulturanslag om regeringen får råda i händelse av ett medlemskap.

Det är under alla förhållanden klart att Sverige kommer att drabbas av en ny budgetchock. Det redan rekordhöga budgetunderskottet på ca 200 miljarder skulle i ett slag kunna växa med över 10 %. Regeringen försöker såvitt känt att utan framgång diskutera dels en justering av det BNI-baserade bidraget, dels en infasning av betalningarna. Har Sverige numera någon öppen förhandlingsposition eller har man avstått från det?

Anf. 3 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Det är bra att Hans Göran Franck har väckt den här interpellationen. Då får vi en chans att nå ytterligare klarhet i de fem frågor som ställts.

Ulf Dinkelspiel avslutar sitt svar med att EU-medlemskapet skall medföra en bättre ekonomisk utveckling. Samtidigt kan vi i dag läsa TT-meddelanden om hur EU-kommissionens månatliga undersökning visar hur pessimismen om den ekonomiska utvecklingen fördjupats i EU:s medlemsländer.

Jag menar att det är ytterligare exempel på det som hos många stärker känslan av att vi dagligen får lyssna till ett svenskt politiskt skikt som för tankarna till det av Orwell beskrivna samhället.

Häromveckan kämpade våra värsta EU-entusiaster, som Hadar Cars och Mats Hellström, för att EU egentligen skulle heta Europeiska förbundet. Nu

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

*Svar på
interpellationer*

har statsrådsberedningen och medierna i Sverige bestämt sig för att en union skall heta union. Ett försök till den här manipuleringen av språket förhindrades. Detta var trots allt ett litet framsteg.

När vi i november 1990 diskuterade EG-medlemskapet i den här kammaren ansåg nej-sidan i riksdagen att EG snabbt rörde sig mot ett fördjupat militärt samarbete. Då drev ja-sidan standpunkten att det inte var realistiskt att dessa tankar på militärt samarbete skulle vinna gehör inom EG. Nu vet vi vad som står i Maastrichtfördraget om den västeuropeiska unionen. Vår utrikesminister går också ut och föreslår att vi skall överväga ett medlemskap i den västeuropeiska unionen. Försvarsministern talar ute i Europa om att neutralitets stentavlor har krossats.

Från EU-området får vi också besked om att det s.k. fredsprojektet innebär att den franska militära forskningsbudgeten har stigit med 83 % och den tyska med 57 % mellan 1985 och 1990. Enligt det tyska Bundeswehrs strategidokument från november 1992 syftar upprustningen till att upprätthålla den fria världshandeln och den obehindrade tillgången på marknader och råvaror i hela världen. Så byggs således den nya stora militära maktens organisation. Den anser också att kärnvapen är en viktig del i dess militära strategi.

Det vore ärligare att nu före folkomröstningen säga att om vi blir medlemmar i Europeiska unionen är slutmålet att vi också ansluter oss till en gemensam försvarspolitik med gemensam armé och åtar oss nödvändiga militära förpliktelser. Jag vill ställa frågan: Vore det inte ärligare att säga som det är? Redan 1996, två år efter folkomröstningen, kan vi stå inför den situationen att det politiskt är mycket svårt att dra sig ur vad som i praktiken blir en militär allians.

Vi vet också att det inom den europeiska unionen nu pågår en intensiv diskussion om s.k. institutionella reformer. Om det nu blir fyra småstater till, blir balansen mellan stora och små stater rubbad till de storas nackdel. Dessutom klagas det på att kommissionen blir för stor med så många kommissionärer. Det blir en otymplig organisation. Mindre länder kan kanske i framtiden få dela på en kommissionär. Röststyrkan i ministerrådet måste rimligen ökas för de stora länderna. Vore det inte ärligt att före folkomröstningen informera den svenska opinionen om vilka förändringar av institutionerna som kan komma att ske?

Den s.k. Riksbanksutredningens förslag att öka Riksbankens självständighet har nu lagts på is. Det beror sannolikt delvis på att det finns en stark opinion mot att göra Riksbanken oavhängig. Samtidigt ingår i den andra fasen i EMU-processen att de nationella bankerna skall göras oavhängiga parlamenten. Denna fas inleds ju faktiskt om några veckor, den 1 januari 1994. Vore det inte ärligt att redan nu före folkomröstningen öppet redovisa att om vi blir medlemmar i den europeiska unionen måste Riksbanken snarast möjligt göras oavhängig?

Anf. 4 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Hans Göran Franck säger att han inte är tillfredsställd med svaret. Jag hade inte för ett ögonblick väntat mig att Vänsterpartiet eller Hans Göran Franck, med den inställning inom socialdemokratin som han

representerar, skulle vara tillfredsställda eller att jag skulle kunna tillfredsställa dem.

Hela Hans Göran Francks interpellation andas nej. Hans Göran Franck säger nej till EU, men han anvisar inget alternativ. Den här gången går han så långt att han t.o.m. frågar regeringen vad alternativet är. Jag svarar på den frågan. Jag har sagt att ett EES-avtal bör ligga till grund för ett samarbete. Det är det alternativ som finns. Det är icke ett tillfredsställande alternativ, men där har vi något som kommer att träda i kraft den 1 januari 1994 och som framstår som ett alternativ.

Det är symptomatiskt för nej-sidans argumentering att bara säga vad de tycker illa om och icke med ett ord säga vad de tycker är bra. De gör inte en nyanserad bedömning, utan smutskastar bara EU-alternativet.

Hans Göran Franck talar om ett minskande stöd i det socialdemokratiska partiet för ett medlemskap. Jag är den förste att beklaga detta. Det är med ett visst bekymmer som jag har studerat opinionsundersökningarna. De visar nämligen att de partier som har tagit ställning i den här frågan har fått ett konstant eller ökat stöd för sin uppfattning. Det parti som inte har tagit ställning har fått ett fallande stöd. Det kan Hans Göran Franck, från sina utgångspunkter, möjligen känna tillfredsställelse över.

Utifrån synpunkten att det finns ett mycket brett stöd här i riksdagen för ett svenskt medlemskap i EG/EU och utifrån synpunkten att det var det socialdemokratiska partiet som under bred politisk enighet lämnade in ansökan, kan jag inte undgå att bekymras över att den kampanj, den diskussion och de ansträngningar som bör göras för att föra fram den i och för sig besvärliga frågan om EG/EU går på sparlåga. Det är inte en lätt fråga. Den kräver mycket information. Den kräver mycket eftertanke.

Jag tvivlar inte på den socialdemokratiska partiledningens ärliga vilja i det här avseendet, men på något sätt förlorar vi tempo. Hans Göran Franck pekar på det sjunkande stödet i opinionsundersökningarna. Jag tror att en viktig anledning till detta är just det bristande engagemanget i den frågan från ett partis sida.

Sedan säger Hans Göran Franck att jag inte förnekar att medlemsavgiften blir ca 20 miljarder kronor, jag tror att Hans Göran Franck sade 22 miljarder kronor. Varför skulle jag göra det? Det är vad vi beräknar att den är. Siffran bygger på våra egna beräkningar. Vi räknar med att detta kommer att vara bruttokostnaden. Mot detta står att vi kan räkna med återflöden från EU-budgeten som kan uppskattas till 7–11 miljarder kronor beroende på utfallet i förhandlingarna och en del andra omständigheter.

Vi kan räkna med besparingar i form av avvecklade gränskontroller. Vi kan räkna med besparingar i form av ökad konkurrens i livsmedelssektorn, för att nämna vissa statistiska effekter.

Hans Göran Franck säger att man inte skall ta hänsyn till dynamiska effekter. De dynamiska effekterna är ju en utgångspunkt för vår ansökan om medlemskap! Medlemskapet gagnar Sverige bättre. Det underlättar för Sverige att komma ut ur krisen. Det underlättar för Sverige att åter nå toppen bland Europas industriländer.

Det är ju de dynamiska effekterna som kommer att hjälpa oss att klara jobben och välfärden och inte minst att komma ur det nuvarande konjunk-

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

*Svar på
interpellationer*

turläget. De konjunktursvårigheter som inte bara Sverige och Europa utan hela världen brottas med utgör ett ytterligare skäl till att vi bör anta utmaningen att med gemensamma insatser och ansträngningar försöka föra Sverige, Europa och världen ut ur den ekonomiska krisen.

Ett förstärkt EU-samarbete är ett medel. Ett GATT-avtal är ett annat medel. Det finns flera medel för att komma ur lågkonjunkturen, men vi kommer inte att klara det på egen hand om vi ställer oss utanför.

Anf. 5 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Ulf Dinkelspiel säger i sitt svar att det inte räcker med EES-avtalet. När vi debatterade EES-avtalet i samband med att det skulle fattas beslut första gången, och jag tror också andra gången, ställde vi oss frågan om EES-avtalet kommer att kunna stå på egna ben. Då svarade Ulf Dinkelspiel ja. I dag tycker jag att positionerna har förskjutits något.

Självfallet skall man i Europa göra gemensamma ansträngningar för att häva lågkonjunkturen och den ekonomiska krisen. Man kan läsa i ett TT-telegram från i dag, att ett skäl till den ekonomiska pessimismen är att man inom den offentliga verksamheten inom EU-området har dragit ned på bygginvesteringarna. Det har man gjort på grund av de åtstramningar i den offentliga gemensamma verksamheten som många länder måste göra.

Det är alltså de krav på budgetåtstramningar som ligger som en hörnsten i EMU-processen som har lett till krisen. De utgör själva problemet. Skall vi gå in i åtaganden att föra en ekonomisk politik som fördjupar krisen? Åtagandena måste i så fall gå ut på att vi gemensamt arbetar för att ändra den ekonomiska politiken i Europa. Det måste i första hand ske genom arbete i de lokala parlamenten för att förändra regeringarnas politik.

Vi som läser Maastrichtfördraget kan inte komma till någon annan slutsats än den att Sverige, till följd av det sätt förhandlingarna lagts upp, är bundet att delta i EMU-processens tredje steg.

När statssekreteraren i finansdepartementet Carl B. Hamilton ställs inför detta resonemang säger han att det är juridik befriad från verklighet. Det återgavs i Svenska Dagbladet för någon vecka sedan. Instämmer Ulf Dinkelspiel i Carl B. Hamiltons syn på Maastrichtfördraget?

Anf. 6 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag är för ett alleuropeiskt samarbete. Det kan genomföras främst genom ESK och Europarådet. Jag är också för en ekonomisk integration i övrigt, men det skall inte ske på de villkor som Maastrichtavtalet föreskriver.

Den bästa lösningen är att det uttalas så många nej runt om i Europa att man måste ompröva hela Maastrichtavtalet och ge det rimliga proportioner. Det är det som bör ske i första hand. Då kan Sverige komma i en mycket bättre position. I andra hand bör vi söka uppnå ett förbättrat avtal med EU. I tredje hand bör enbart EES-avtalet gälla. Det är de alternativ som finns.

Jag kan konstatera att opinionen mot EU inte bara växer i Sverige. I Finland går nu enligt opinionsundersökningar en majoritet emot. Vi vet att denna majoritet är mycket stor i Norge.

Ulf Dinkelspiel talar på nytt om dynamiska effekter. Han måste vara medveten om att de inte kommer att inträda på kort sikt.

EU:s finanskommissionär Henning Christophersen förklarade att hela EU:s inre marknad kommer att ifrågasättas om EU-länderna misslyckas med att få till stånd den monetära unionen EMU och den gemensamma valutatan. Medverkan i EMU – i alla fall i tredje fasen – utgör en tvistig fråga. Jag undrar verkligen om regeringen även på denna punkt kommer att ge efter för motparten.

Stora och viktiga frågor återstår att behandla, bl.a. miljöfrågorna. Viktiga krav på att Sverige skall få behålla sina stränga miljövillkor har ställts. Men EU-kommissionen accepterar exempelvis inte svenska kadmium- och arsenikförbud, och inte heller våra stränga miljölagar.

Är Sverige på väg att även här göra icke acceptabla eftergifter?

Den viktigaste frågan rör Sveriges självbestämmanderätt och vår alliansfria politik, syftande till neutralitet i krig. Regeringen har främst genom de moderata ministrarna varit otydlig när det gäller den svenska säkerhetspolitiken. Det måste vara ställt utom varje tvivel, oavsett medlemskap i EU, att Sveriges alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig, står fast.

Jag tycker att man talar med dubbla tungor från en del håll. Klart är att Maastrichtfördraget föreskriver gemensam utrikes- och säkerhetspolitik liksom gemensam försvarspolitik på längre sikt.

Anf. 7 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Bengt Hurtig läser ur en tidningsartikel och säger att jag tidigare har sagt att EES-avtalet kan stå på egna ben och att jag nu säger en annan sak.

Har jag så svårt att uttrycka mig, eller har Bengt Hurtig så svårt att förstå vad jag säger? Det står ju i det interpellationssvar som jag har lämnat att EES-avtalet kan vara ett alternativ. Betyder inte det, Bengt Hurtig, att avtalet kan stå på egna ben? Det är en annan sak att jag säger att det är ett betydligt sämre alternativ.

Jag säger att avtalet kan bestå. Betyder inte det att avtalet kan stå på egna ben, Bengt Hurtig? Är det så svårt att förstå? Försök inte att säga att jag kommer med olika uppgifter vid olika tidpunkter. Jag håller en konsekvent linje, och jag har också en konsekvent syn på EES-avtalet och medlemskap. EES-avtalet *är* ett sämre alternativ än medlemskap. Att säga det är en helt annan sak än att säga att EES-avtalet inte skulle kunna stå på egna ben.

Både Hans Göran Franck och Bengt Hurtig talar om det försvarspolitiska och det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet i EG. Ni citerar alldeles rätt när ni säger att det finns ett utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete och att det, som Hans Göran Franck sade, kan komma att utvecklas ett försvarspolitiskt samarbete. Det finns inskrivet i Maastrichtfördraget. Det är ju inte konstigt.

Vi har från svensk sida inte bara sagt att vi noterar detta, utan också att det finns ett svenskt intresse av att medverka i det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet i det nya Europa som avtecknar sig.

Däremot konstaterar vi när det gäller det försvarspolitiska samarbetet att ett antal länder – nio, eller om det är tio, av EG:s tolv medlemmar – sedan

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

Svar på
interpellationer

50 år tillbaka medverkar i ett långtgående försvarspolitiskt samarbete, ja faktiskt ett försvarssamarbete. Men det föregriper på inget sätt frågan om var Sverige skall ställa sig i detta avseende, tvärtom. I det anförande som jag läste upp den 1 februari och som är kristallklart på denna punkt står det: Den svenska militära alliansfriheten består alltså. Det finns ingen – jag upprepar, ingen – som kan frånta svensk regering och svensk riksdag rätten att självständigt och utan varje påverkan från annat håll besluta i denna fråga. I alla dessa frågor fattas beslut med enhällighet. Sverige kan i varje givet läge självständigt besluta vad som ligger i vårt lands intresse och vad som bäst främjar säkerheten i vår del av Europa.

Hans Göran Franck talar om vikten av ett alleuropeiskt samarbete. På den punkten är vi helt eniga. För mig är detta Europavisionen, ett förverkligande av Europafädernas tankar, att skapa ett brett alleuropeiskt samarbete för att främja fred och frihet i hela vår del av världen. Det är därför jag med mycket stor tillfredsställelse konstaterar att det efter blockuppdelningen av Europa och efter det att Bengt Hurtigs vänner har valt en annan inriktning av sin politik, finns en strävan från många central- och östeuropeiska länder att knyta ett närmare samarbete med EG. Det är faktiskt så att ett antal länder har sagt att de siktar på medlemskap. På så sätt kan vi förverkliga ett mycket långtgående europeiskt samarbete. Det är min vision. Hans Göran Franck vill stanna långt tidigare.

Hans Göran Franck säger att Maastrichtavtalet kan komma att omprövas. Det är klart att ingenting är gjutet i sten. Men låt mig säga också detta: Vi vet inte exakt hur samarbetet kommer att utvecklas inom Maastrichtavtalets ram. Det finns ett väldigt stort handlingsutrymme inom den ramen. Det kommer i allt väsentligt att bero på medlemsländernas inställning i denna fråga. Det är en process, en gradvis utveckling av samarbetet, en utveckling som vi såsom medlemmar i EU också kan påverka. Det är ett skäl till att vi bör vara med och påverka och forma den omgivning som vi själva är så beroende av.

Jag menar att det är ett svenskt intresse att medverka i det ekonomiska och monetära samarbetet, med sikte på att skapa en ekonomisk monetär union i Europa. Men i slutändan, i övergången till det tredje stadiet, när det nu kan bli aktuellt, skall regering och riksdag ta slutlig ställning i frågan.

Anf. 8 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Ulf Dinkelspiel har önskingar om hur det skall gå. Han måste vara väl medveten om att Maastrichtavtalet och de krav som ställs upp är av den karaktären att det inte är möjligt att EU inom överskådlig tid skulle bli alleuropeiskt. De länder som nu är aktuella är samtliga västeuropeiska länder. Utöver dem kan möjligtvis något enstaka land komma i fråga. Det är därför jag är så kritisk mot Europaunionen. Villkoren, kraven, inriktningen ligger på en sådan nivå att man inte kan uppfylla det som är så viktigt, nämligen en alleuropeisk samverkan som sker i former som är gynnsamma för alla länder i Europa. Det är därför som det är viktigt att det blir en stark opinion mot Maastrichtavtalet. Det bästa sättet att ge sin mening till känna är att säga nej till EU. Jag skulle tro att de resultat som man kommer att uppnå av allt att döma inte kommer att bli sådana att det finns skäl att ändra stånd-

punkt. Det har jag också sagt i min interpellation och i dagens debatt. Jag tycker inte heller att Ulf Dinkelspiel har kunnat övertyga på den punkten.

Slutligen vill jag säga att den verkligt viktiga frågan är självbestämmanderätten och vår utrikespolitik. Därför är frågan: Vilka garantier får Sverige för att en politik som inte bara innebär alliansfrihet utan också syftar till neutralitet i krig kan upprätthållas och stå fast för framtiden, om svenska folket så vill? Jag är långt ifrån övertygad om att så kommer att bli fallet. Skälet till det är att vissa av ministrarna i regeringen, bl.a. Carl Bildt och försvarsministern, har gjort uttalanden som gör att svenska folket har anledning att känna tvivel på denna punkt.

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 9 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Hans Göran Franck frågar vilka garantier det finns för att vi inte skall tvingas in i ett försvarspolitiskt samarbete som vi inte önskar delta i. Men den fullständiga garantin för detta ligger ju i att det är Sveriges regering och riksdag som beslutar i denna fråga. Jag tror inte att någon vill inskränka Sveriges regerings och riksdags suveränitet i denna fråga på så sätt att man för all framtid vill föregripa vilken säkerhetspolitik vi skall föra. Det är en tradition i svensk säkerhetspolitik att vi i varje givet läge, utifrån förutläggningarna, självständigt bedömer vad som bäst främjar Sveriges intresse. Så har det varit under alla år. Så skall det vara framöver. Men det är vi själva, vi i Sverige, som bestämmer. Ingen utomstående – ingen – kan tvinga oss medverka i ett försvarspolitiskt samarbete. Något deltagande i ett sådant samarbete är icke – jag upprepar, icke – aktuellt.

Bengt Hurtig tog upp frågan om småstaternas inflytande. Han sade: Skall ni inte vara ärliga och säga att småstaternas inflytande kommer att minska? Ärligt talat, Bengt Hurtig, jag tror inte att det kommer att gå i den riktningen. Jag tror att det kommer att gå i motsatt riktning, nämligen att fler småstater blir medlemmar och därmed kommer småstaternas relativa vikt att öka. Det är logiken i att det nu är fyra nya länder, fyra småstater, som kommer att förändras. Om det skulle bli en radikal förändring av röstreglerna skulle situationen naturligtvis te sig annorlunda. Jag tror inte att det blir det. Bengt Hurtig må ha en annan uppfattning på den punkten.

Hans Göran Franck säger att jag har mina önskningar om hur Europa skall utformas. Ja, det har jag, och det är min ledstjärna. Det är själva grunden för mitt engagemang i Europafrågan, att jag har en vision om hur jag vill att Europa skall utvecklas – ett brett alleuropeiskt samarbete med den europeiska unionen som kärna. Jag gläds för varje dag när man tar steg i den riktningen. Man träffar frihandelsavtal och Europaavtal med Polen, Ungern, Tjeckien och Slovakien. Nu diskuteras ett utvidgat samarbete med Ryssland. Inom den allra närmaste tiden kommer man från EG:s sida, inte minst uppmuntrad av oss, att ta initiativ till frihandelsavtal med de baltiska länderna. Jag gläds över allt detta, för det är en utveckling mot ett alleuropeiskt samarbete. Det tar tid. Det är mödosamt. Men man måste ha önskningar, drömmar, visioner.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1993/94:63 och fråga 1993/94:192 om kriminalisering av innehav av barnpornografi

Anf. 10 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Ulla Pettersson har frågat mig om jag avser att i tid till nästa val framlägga förslag till kriminalisering av innehav av barnpornografi.

Margareta Viklund har frågat mig om jag är beredd verka för att en lagändring kommer till stånd så att även innehav av barnpornografi blir förbjudet.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Jag kan försäkra Ulla Pettersson och Margareta Viklund om att jag delar deras avsky när det gäller såväl barnsexturism som barnpornografi.

Som Ulla Pettersson och Margareta Viklund känner till har det nyligen i en departementspromemoria från Justitiedepartementet föreslagits en mängd åtgärder för att stärka barns straffrättsliga skydd mot att bli utnyttjade sexuellt. I samma promemoria redovisas synpunkter när det gäller frågan om en kriminalisering av innehav av barnpornografi. Där konstateras bl.a. att varken tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen tillåter en kriminalisering av innehav av skrift eller film – varmed avses även videogram – även om skriften eller filmen har sådant innehåll att det innefattar tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott.

Utgångspunkten för dessa båda grundlagar är att alla skall ha rätt att framställa och sprida skrifter och filmer. Ett tryckfrihetsbrott respektive ett yttrandefrihetsbrott begås i princip först när framställningen lämnas för spridning till en större krets än exempelvis de närmaste vännerna. Det är alltså inte möjligt att ingripa mot en enskild person endast under återopande av att denne innehar en skrift eller en film, som innehåller yttranden eller skildringar som innefattar tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott. Skrifter och filmer med visst innehåll kan inte allmänt "förbjudas". Det är inte heller straffbart att förvärva skrifter eller filmer som innefattar tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott.

En kriminalisering av innehav av barnpornografi skulle således kräva grundlagsändringar som skulle innebära väsentliga avsteg från sedan länge tillämpade tryckfrihetsrättsliga principer.

Dessutom vill jag särskilt framhålla att med hänsyn till att såväl skildrandet i syfte att sprida som själva spridandet, förfaranden som ligger före innehavet, är kriminaliserade, föreligger goda straffrättsliga instrument för att ingripa mot barnpornografi. Mycket talar också för att ingripanden i dessa skeden är betydligt effektivare än åtgärder riktade mot en senare innehavare.

Jag vill i detta sammanhang vidare särskilt understryka att själva framställningen av barnpornografiska alster i många situationer faller under brottsbalkens bestämmelser om sexualbrott.

Jag finner alltså för närvarande inte anledning att inta någon annan ståndpunkt i den aktuella kriminaliseringsfrågan än den som har redovisats i departementspromemorian. Jag vill emellertid erinra om att departementspromemorian är föremål för remissbehandling fram t.o.m. den sista januari

nästa år. Utfallet av remissbehandlingen får nu avvaktas innan jag tar upp frågan på nytt.

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

Anf. 11 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för svaret och konstaterar att det inte blir något förbud mot att inneha barnpornografi, varken nu eller efter valet och i praktiken inte heller under i varje fall det här århundradet.

Man kan ha hur mycket barnpornografi som helst. Man kan köpa, hyra eller låna den helt straffritt. Man får ha den hemma, och de som kommer hem till innehavaren kan titta på den så länge det inte är fråga om en offentlig visning. Brott blir det fråga om först när man går utanför den närmaste vänskretsen.

Herr talman! Man konstaterar i Justitiedepartementet att varken tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen i dag tillåter kriminalisering av innehav av barnpornografi. Det förvånar mig inte, och jag har inte heller någon invändning mot den tolkningen av våra gällande grundlagar.

Men, herr talman, det som vi här i riksdagen hade hoppats att översynen i Justitiedepartementet skulle handla om var hur gällande lagstiftning skulle kunna ändras så, att vi får lagar som behandlar detta på ett önskvärt sätt. Det är självfallet också därför som jag har framställt min interpellation just nu. Jag är liksom justitieministern mycket väl medveten om de regler som gäller för grundlagsändring.

Det som har engagerat oss i denna fråga är just analysen av på vilket sätt man skulle kunna ändra lagarna. Justitieministern pekar på att framställningen i många situationer faller under brottsbalkens bestämmelser om sexualbrott. Jag kan naturligtvis tänka mig att det finns tecknad eller animerad film av detta slag där det inte är fråga om brott, men sådana undantag kan vi här bortse från. Jag vill ändå påstå att det här yttrandefrihetsbrottet i princip alltid förutsätter ett annat brott.

Jag tycker inte heller att det finns några med dessa jämförbara brott. Naturligtvis kan en viss handling utvisa att det har skett ett brott av typen urkundsförfalskning e.d., men detta är något annat. Jag vill påstå att i de här aktuella fallen gör sig varje person som tittar på skildringen skyldig till en ny kränkning av barnet. Vi har såvitt jag kan förstå inte andra exempel på något sådant i vår lagstiftning eller i vår verklighet. Det borde därför verkligen vara skäl att göra en särskild analys av denna företeelse.

Jag vill fråga justitieministern: Var är analysen? Var diskuterar man jämförbara brott, och var ser man på vilken motsvarande lagstiftning man har i andra länder? Som jag sagt har denna fråga tidigare många gånger varit uppe här i kammaren, och det har då hänvisats till den aktuella utvärderingen.

I det uppmärksammade målet i våras om utlämnande från tingsrätten av allmänna handlingar bestående av barnpornografiska alster stod offentlighetsprincipen mot skyddet av barnet, och det sades då tydligt från Justitiedepartementet att man tog barnets parti, och man vidtog åtgärder. Det var alldeles utmärkt, men om man hade haft en lagstiftning mot innehav av barnpornografi, hade problemet aldrig någonsin behövt bli aktuellt. Situationer som vi i förväg inte kan förutse – liksom vi den gången inte kunde – kan vi

*Svar på
interpellationer*

hantera om vi får en sådan lagstiftning. Jag tycker alltså att följande fråga till justitieministern kvarstår: Var finns analysen?

Anf. 12 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret, som jag tycker gav klara besked.

Jag anser att något av det mest förnedrande som ett barn kan utsättas för är att bli ett offer för barnpornografi. Jag tror också att vi är överens om detta. Barnet är helt beroende av oss vuxna, och vi har till uppgift att vara dess beskyddare, vårdare och lärare. Att i stället för att vårda eller hjälpa det utnyttja och exploatera det för kommersiella och andra mer skumma intressen anser jag vara botten av botten.

Barnpornografimaterial omfattar tidskrifter, kortfilmer, spelkort, fotografier, videogram osv. Materialet kan skildra barn från tre års ålder involverade i alla former av sexuella aktiviteter. Kanske utsätts också yngre barn för detta.

I departementspromemorian Ds 1993:80 Ökat skydd för barn, som också justitieministern hänvisar till, framhålls på s. 19:

”En kriminalisering av innehav av barnpornografi skulle således kräva grundlagsändringar innebärande ett väsentligt avsteg från sedan länge tillämpade tryckfrihetsrättsliga principer. Innehållet i sådana framställningar kan visserligen knappast sägas vara av sådant slag att det i yttrande- och tryckfrihetshänseende kan anses vara skyddsvärt, men de för vårt samhälle så grundläggande principerna om yttrande- och informationsfriheten i de medier som skyddas av Tryckfrihetsförordningen och Yttrandefrihetsgrundlagen bör inte underkastas ett så från själva grundtanken långt gående undantag som en kriminalisering av innehav av vissa sorters framställningar skulle innebära. Med hänsyn till att såväl skildrandet som spridandet, förfaranden som ligger före innehavet, är kriminaliserat, föreligger tillräckliga straffrättsliga instrument för att ingripa mot barnpornografi. Mycket talar för att ingripanden i dessa skeden är betydligt effektivare än åtgärder riktade mot innehavare.”

Detta är väl såvitt jag kan förstå också vad justitieministern har sagt i sitt svar, fastän med andra ord.

Herr talman! Å ena sidan säger man här att innehav av barnpornografi inte är brott i yttrande- och tryckfrihetslagstiftningens mening, även om syftet med dessa grundlagar långt ifrån var att människor skulle få tillgång till just barnpornografi. Men det här går inte ihop för mig. Om man innehar barnpornografiska alster måste man väl ändå ha varit delaktig i både skildrande och spridande av pornografi. Å andra sidan anser man sig finna skäl att ändå inte ändra lagarna, eftersom det finns effektiva metoder för att komma åt barnpornografen.

Herr talman! Jag anser att detta uttalande och ställningstagande är helt otillfredsställande. Jag vet inte om justitieministern känner till att Sverige är ett transitland för barnpornografi, därför att vi har så generös lagstiftning.

I höst har en person, för första gången i Sverige hittills, fällts för att ha spritt barnporr via dator. Mannen har en s.k. BBS. Det är en form av databas dit andra personer med dator och modem kan ringa för att hämta och lämna

filer och skriva brev till varandra. I databasen fanns 40 porrbilder. I domen skriver tingsrätten att mannen genom att hålla bilderna tillgängliga skall anses ha spritt dem i den mening som anges i 16 § brottsbalken.

Herr talman! Jag anser att detta tillkännagivande öppnar dörren för en vidare diskussion om ändringar i grundlagen. Datoriserad överföring av material genom modem är annars mycket svår att upptäcka. En person som har barnpornografi i sin dator kan således knappast bli åtalad, eftersom det är svårt att bevisa att materialet har distribuerats.

Herr talman! Problemet med barnpornografi tycker jag kan liknas vid problemet med narkotika. Det är förbjudet att tillverka eller sprida narkotika, men för inte så länge sedan var innehav inte åtalbart. Detta ändrades eftersom man ansåg att narkotikabekämpningen kunde bli effektivare genom en lag som också kunde straffa dem som innehar narkotika.

Finns det några starka skäl till att inte ändra lagen så att också innehav av barnporr blir straffbart? Frågan är vem samhället tar ansvar för att skydda. Är det pedofiler, snuskhumrar och andra som vill tjäna pengar på människoförnedrande bilder eller barn?

Herr talman! Jag anser att det måste bli slut på produktion, innehav, distribution och försäljning av barnpornografi. All verksamhet måste förbjudas, även om tryckfrihetsförordningen och grundlagen får maka på sig litet.

Statsrådet Reidunn Laurén har sagt att avvägningarna hittills har lett till att grundlagen inte skall ändras. Reidunn Laurén sade till TT den 2 november i år: "Men denna fråga är ingalunda avförd från dagordningen hos oss. Det finns anledning att fundera vidare på den."

Jag hoppas verkligen att resultatet av remissbehandlingen och vidare arbete med utredningen "Ökat skydd för barn" resulterar i ett förslag från regeringen om att också innehav av barnpornografi skall förbjudas. Är justitieministern av samma åsikt?

Anf. 13 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag konstaterar med beklagande att frågan om kriminalisering av barnpornografi åter tycks skjutas på framtiden. Vid flera tillfällen har justitieministern och jag här i kammaren debatterat frågan om innehav av barnpornografi. Nu hade jag verkligen hoppats att man skulle ta krafttag för att förhindra den verksamheten, bl.a. genom att kriminalisera innehavet.

Vi får allihop dagligen större kännedom om sexualbrott mot barn. Barn brukas och förbrukas. Barn skadas till kropp och själ. Att utnyttja barn sexuellt är ett brott, och det är ett brott över hela världen. Men tyvärr räcker inte de lagar som vi har för att det skall ske något radikalt för barnens bästa.

I FN:s konvention om barns rättigheter står det inskrivet att alla barn har rätt till skydd mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp. De har rätt till att skyddas mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.

När man diskuterar frågan om barnpornografi måste man ha klart för sig kopplingen mellan de sexuella övergreppen och bilderna. Produktion och distribution av barnpornografi förutsätter ju att man utnyttjar barn sexuellt.

Herr talman! Jag menar att vi måste förhindra den här verksamheten och att vi måste kriminalisera innehavet av barnpornografi. Jag instämmer i det som har sagts tidigare. Ulla Pettersson talade om tryckfrihetsförordningen

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

*Svar på
interpellationer*

och grundlagen. Jag menar att det är dags att göra en ändring i grundlagen. Det kan inte få vara tillåtet att framställa skrifter och filmer där barn utnyttjas sexuellt och det uppenbara syftet är att sprida dessa bilder.

Lagen som vi har i dag kringgås och är svår att följa. I dag måste polisen lägga ned mycket tid för att bevisa spridning av barnpornografi. Timme ut och timme in tvingas poliser i vårt land att sitta och titta på filmer för att kunna bevisa att en bild från en film är densamma som i en annan film. När de här alstren produceras tas bilder från ett stort lager och sätts ihop på olika sätt så att filmerna blir olika. Detta tar fruktansvärt lång tid för polisen som skulle behöva göra annat, tycker jag.

I svaret från justitieministern hörde vi att det föreligger goda straffrättsliga instrument för att ingripa mot barnpornografi. Jag tycker inte att det är sant.

Vid några tillfällen under senare tid har polisen beslagtagit barnpornografi i s.k. porrbutiker. Tidningarna har inte funnits ute i affären utan på lagret. När poliserna har gjort sina ingripanden och när de har förhört butiksägarna, har de från samtliga butiksägare fått samma svar, nämligen att de hade fått tidningarna av misstag och att det inte alls var meningen att de skulle säljas.

Det har alltså varit svårt att bevisa spridningen av barnpornografi. Butiksägarna vet hur svensk lag lyder och vet vad de skall säga. Jag tvivlar alltså på dem och menar att de inte talar sanning när de säger att de inte har tidningarna för försäljning. Jag måste då fråga statsrådet om det verkligen stämmer att den lag som vi har i dag skyddar barn.

Anf. 14 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Frågorna som jag nu har fått är egentligen desamma. Ulla Pettersson frågar var analysen finns. Det beror på vad man menar med analys. Ulla Pettersson begränsar sin fråga om analys till jämförelser med andra länders rättssystem. Enligt min uppfattning är syftet med en analys att se hur man kan nå uppsatta mål.

Vår gemensamma ambition är hur vi skall kunna komma åt de sexuella övergreppen och utnyttjandena av barn. Jag är övertygad om att vi har det som gemensamt mål. Analysen måste byggas upp från den utgångspunkten. Därför förs också i departementspromemorian en diskussion om eventuella ändringar när det gäller tryckfrihet och yttrandefrihet. Vi gör nu en analys, som jag har citerat och som också ni har nämnt i era kommentarer. Vi har straffrättsliga regler rörande skildrandet och spridandet och vi har också ytterligare straffrättsliga instrument. Det är vår uppfattning att det är dessa instrument som ger oss möjligheterna att komma åt barnpornografi.

Vi har fört den här diskussionen tidigare. Jag har också varit öppen för att föra diskussionen för att se om vi eventuellt behöver gå andra vägar. Jag har vid tidigare tillfällen, bl.a. här i kammaren, påpekat att kriminalisering av innehavet, även om vi bortser från de ändringar i grundlag som skulle behövas, också innebär andra problem. Ett problem är att det kan finnas barnpornografi i butiker. Men om innehavet kriminaliseras är butiksinnehavarna inte dummare än att de ser till att innehavet hanteras på något annat sätt. Här finns stora problem. Som jag ser det är det inte meningsfullt att införa förändringar som vi sedan inte kan leva upp till. Hur skall vi kontrollera?

Vilka instrument skall vi ha för att kunna gå in i andra människors bostäder eller andra typer av lokaler för att kontrollera ett eventuellt innehav?

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

I fråga om grundlagsändringar måste man mycket noga fundera och försöka se konsekvenserna samt göra avvägningarna mellan de grundläggande rättigheter som vi är ute efter att skydda och de ibland självklart negativa effekterna av att vi generellt skyddar dessa rättigheter. Min slutsats kommer till uttryck i promemorian. Med de övriga instrument som finns bör vi bibehålla skyddet för de grundläggande rättigheterna. Men självfallet är jag öppen för en diskussion – precis som jag har sagt tidigare. Jag är också framöver öppen för att följa utvecklingen för att se både om det går att skapa instrument för att kontrollera ett eventuellt förbud och för att föra en diskussion om ett framtida förbud. Men i dag känner jag mig övertygad om att vi har valt rätt väg.

*Svar på
interpellationer*

Anf. 15 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag börjar där statsrådet började. Min jämförelse med andra länder utgör definitivt inte någon begränsning. Det var ett exempel på sådant jag saknar i departementspromemorian. Varför har man t.ex. inte kastat ett öga på vårt västra grannland Norge som har infört en sådan bestämmelse?

Analysen bör bygga på frågan hur vi skall nå målet. Jag delar den uppfattningen. Jag tycker att jag saknar analysen. Det som statsrådet kallar en analys är detsamma som statsrådet sade i sitt svar. Svaret är alltså analysen. Mer omfattande är inte analysen. Den består huvudsakligen av en beskrivning av i dag gällande rättsregler. Jag skall sträcka mig så långt som till att säga att det är en mening i svaret som förklarar varför förslaget avstyrks. Meningen lyder: "En kriminalisering av innehav av barnpornografi skulle således kräva grundlagsändringar, som skulle innebära väsentliga avsteg från sedan länge tillämpade tryckfrihetsrättsliga principer."

Jag tycker att man inte har varit särskilt grundlig angående denna fråga. Frågan som skall ställas i dag är hur målen skall nås. Det finns t.ex. sådana situationer som Ingegerd Sahlström beskrev. Det går alltså inte att göra något. Polisen kan i olika sammanhang träffa på mycket stora innehav av barnpornografi. Men polisen kan inte göra något. Innehavet är inte förbjudet. De som har tillgång till pornografin kan göra vad de vill, t.ex. visa den för sina vänner och bekanta – och det är fullständigt i överensstämmelse med vår lagstiftning. På det sättet nås inte målen.

Detta är naturligtvis inte det enda vi skall göra för att komma till rätta med det sexuella utnyttjandet av barn. Det är självklart att det finns andra lagar som också kan vara viktiga. Men denna diskussion är till för att kunna täppa till en del av de kryphål som finns.

När frågan har varit uppe till diskussion i riksdagen har man bl.a. pekat på just dessa problem. Statsrådet sade i kammaren den 16 mars att frågan är mycket svårbedömd och rymmer ett flertal problem av såväl rättslig som praktisk karaktär. Vilka frågor av rättslig och praktisk karaktär återfinns i departementspromemorian?

Statsrådet sade vidare att det kräver ingående överväganden att se över möjligheterna att komma åt ett av kryphålen. Statsrådet använder just det

uttrycket. Vilka möjligheter att komma åt kryphålen har studerats? Om det vid remissbehandlingen framkommer att någon annan har gjort denna analys och faktiskt har hittat ett sätt eller ett förslag att täppa till kryphålen, vilken ställning kommer justitieministern då att inta? Borde inte remissen ha föregått ställningstagandet i Justitiedepartementet?

Anf. 16 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tycker att jag i tidigare debatter har kunnat ana ett visst medhåll från Gun Hellsvik när det gäller krav på kriminalisering av innehav av barnpornografi. Nu måste jag tyvärr konstatera att det har varit hörfel. Nu skall man vänta och se framöver, osv.

Justitieministern bedyrar gång på gång att vi delar avskyn när det gäller barnpornografi och att vi har gemensamma mål som vi vill nå. Varför kan vi inte vara litet radikala och försöka gripa in nu? Det finns så många bevis för att innehavet måste kriminaliseras. Jag tycker att det är beklagligt att frågan skjuts på framtiden igen. Det skulle vara bra om Sverige kunde bli ett föregångsland i frågan. Norge har ju fattat ett sådant beslut, och då tycker jag att vi i Sverige inte skall vara sämre.

Herr talman! I våras höll Interpols barngrupp sitt första möte. Denna grupp arbetar med allt som rör barn som är offer för någon form av brottslighet. Men tonvikten ligger på sexualbrott mot barn. Interpols barngrupp uppmanar medlemsländerna att bl.a. kriminalisera allt innehav av barnpornografi.

Sabine Manke, som är tysk polis och som håller i verksamheten, har gjort följande uttalande: "Det borde vara självklart att kriminalisera innehav. Filmerna är resultat av övergrepp, de används i nya övergrepp. Om innehav av barnpornografi vore kriminellt överallt skulle handeln försvåras. Det gäller inte minst den nya formen för handel – nämligen överföring av bilder mellan datorer via modem!"

Jag tycker att det är viktigt att vi i Sverige signalerar att vi ställer oss på Interpols barngrupps sida. Jag hoppas att justitieministern inser vikten av detta. Vill inte justitieministern tillmötesgå Interpols barngrupp i denna fråga?

Anf. 17 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Justitieministern säger bl.a. att det inte är meningsfullt att införa förändringar som inte går att kontrollera. Hon talar om hembesök, osv. Hon säger att hon är öppen för att se om det finns andra instrument att använda i uppföljningen. Hon är tveksam till att kriminalisera innehav.

Hur har Norge och andra länder gått till väga? De måste väl ha haft samma problem? Är Sverige så olik i sin lagstiftning och uppföljning osv. att det som är möjligt i Norge är omöjligt här?

Rädda barnens ordförande Karin Söder och Lisbet Palme, ordförande i Svenska Unicef-kommittén, uppvaktade i oktober justitieministern i de nordiska länderna och inrikesministern i Finland om just sexuell exploatering av barn. Det här är en fråga som engagerar många och som många vänder sig emot med avsky.

Herr talman! Det är lätt att hålla med de brevskrivare jag nyss nämnde,

dvs. att nutidens mest destruktiva former av exploatering av barn är när barn tvingas att sälja sina kroppar till människor med sexuella avvikelser. Jag tycker att det är oerhört förnedrande för hela människosläktet att barn över huvud taget skall ställas i en sådan situation att de är mer eller mindre tvingade att sälja sig själva, sin egen värdighet och sina kroppar.

Jag anser att det är vår skyldighet som vuxna och som ansvarstagare på olika nivåer i samhället att hjälpa dessa barn, så att de inte skall behöva ställa sig i en sådan situation. Ett sätt att hjälpa dem är att förbjuda hela denna verksamhet – där ett innehav fortfarande är tillåtet.

Herr talman! I FN-konventionen om barns rättigheter, vilken Sverige liksom många andra länder skrivit under, slås bl.a. fast att konventionsstaterna särskilt skall vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra att barn utnyttjas i pornografiska framställningar och i pornografiskt material. Allt detta skall man vidta.

Också i aktionsprogrammet för förebyggande av handel med barn, barnprostitution och barnpornografi, antaget enligt konventionen för mänskliga rättigheter i resolution 1992:74, slås det fast att länder som ännu inte infört lagstiftning som kriminaliserar produktion, distribution och innehav av barnpornografiskt material anmodas göra det.

Vi har alltså kravet på oss att ställa upp via lagstiftning. Jag väddar till justitieministern att se till att resultatet av den utredning som jag tidigare nämnde och regeringens handläggning av ärendet leder till att ett förslag i frågan läggs på riksdagens bord.

Anf. 18 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag svarade nog på Ulla Petterssons fråga om problem av rättslig och praktisk karaktär. Jag har fört fram det här också i tidigare sammanhang. Den rättsliga karaktären diskuterar vi just nu – främst frågan om grundlagsändringar. Den praktiska karaktären består, som jag sade i mitt tidigare inlägg, i svårigheterna att komma åt innehavet – vilka inte får underskattas – även om man har regler som straffbelägger innehavet.

Jag förstår inte riktigt Ulla Petterssons påstående att remissen borde ha föregått ställningstagandet. Vad skulle vi remittera, om vi inte har en departementspromemoria? Syftet med remissen var att få in synpunkter. Jag tror knappast att jag är känd för att inte lyssna på de svar som kommer in. Men det vore mycket egendomligt om man hade ett remissförfarande där vi från departementets sida inte har fört ett resonemang och pekat på vilka slutsatser regeringen kommit fram till. Därefter sker ytterligare ett remissförfarande, för att man skall få synpunkter, eventuella tillägg och ändringsförslag framlagda.

Ingegerd Sahlström frågar om vi inte har gemensamma mål. Jag är övertygad om att vi har ett gemensamt mål. Men vi får aldrig glömma, när vi diskuterar ett mål, att det också finns andra mål, nämligen att värna om yttrandefriheten och tryckfriheten i Sverige. Jag utgår från att vi även har detta mål gemensamt och att detta har ett stort värde. Vi måste då vara öppna för att diskutera båda dessa mål samtidigt och diskutera om vi kan nå båda målen med olika redskap.

Det är så lätt att säga att man har *ett* mål och för tillfället glömma vilka

andra viktiga mål vi också har. Vi riskerar då att skapa problem framöver. Men det är viktigt att den här diskussionen förs. Tack vare en diskussion kan vi eventuellt finna vägar som innebär att man kan hålla fast vid båda dessa olika mål.

Vad gäller Margareta Viklunds fråga om Norge har jag inte några detaljkunskaper. Men jag vet att Norges lagstiftning innebär ett begränsat förbud. Man har endast förbud mot innehav av videogram och inget generellt förbud. Det är möjligt att Ulla Pettersson, som hänvisat till denna lagstiftning, kan den bättre.

Anf. 19 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag ger gärna justitieministern det erkännandet att det finns mer av utförlig analys i svaret här i kammaren än i det skrivna svaret som jag fick tidigare. Men när justitieministern ifrågasätter min synpunkt på remissförfarandet, kan det bero på att jag uttryckte mig oklart. Jag uttrycker mig gärna klarare.

En departementspromemoria innehåller en viss uppfattning. Det är riktigt. Det är en uttryckt uppfattning som remissinstanserna reagerar på. Men om man i detta fall skall vänta på remissutfallet har ju tåget gått. Justitieministern är självfallet medveten om att den här regeringen inte har möjlighet att lägga fram några förslag till grundlagsändringar, eftersom remisstiden går ut den 1 januari 1994. Justitieministern kan väl ändå ge mig rätt i att det är riktigt att remissinstansernas åsikter bör finnas med i bilden, innan regeringen fattar sitt beslut – ett beslut som man får se som ett slutgiltigt sådant. Regeringen kan inte återkomma förrän i samband med det val som kommer närmast efter 1994.

Om justitieministern känner till lagstiftningen i Norge, varför finns inte redogörelsen med i departementspromemorian? Vad gäller begränsningen till videogram finns ju en stor del av barnpornografin på videogram. Jag kan därför inte inse att det skulle vara någon särskilt kraftig begränsning.

Herr talman! Ett spridande av barnpornografi är ett brott, men när spridandet väl har skett är brottet så att säga avslutat. Men kränkningen av barnet är inte över. År ut och år in kan människor titta på barn som är, om än inte så ofta, klart identifierbara. Det kan man alltså fortsätta med, och det finns ingen kontroll över det. Jag är medveten om att man med lagstiftning inte i ett slag löser det problemet. Men för mig känns det osmakligt att detta förfarande är fullt förenligt med svensk lag.

Herr talman! Jag är inte, i motsats till vad justitieministern ibland har gett uttryck för, ute efter att sätta folk bakom lås och bom i första hand. Men jag är ute efter en effektiv bekämpning av barnpornografi. Därför beklagar jag regeringens ställningstagande i den här frågan och ber enträget justitieministern att efter dagens debatt ytterligare överväga möjligheterna att lägga fram ett förslag till ändring medan tid är.

Anf. 20 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! I justitieministerns svar står det: "En kriminalisering av innehav av barnpornografi skulle således kräva grundlagsändringar som skulle

innebära väsentliga avsteg från sedan länge tillämpade tryckfrihetsrättsliga principer.”

Jag förstår den här problematiken som justitieministern tar upp med olika mål och att man vill nå bra resultat på olika sätt. Men jag är också alldeles övertygad om att det skall gå att kombinera en ändring i tryckfrihetsförordningen med att samtidigt fatta beslut om en kriminalisering av innehav av barnpornografi. Det gemensamma målet måste ju vara att vi lyckas i bägge fallen.

Det finns inget legitimt led i någon del av hanteringen av barnpornografiska bilder och skrifter. De här bilderna utgör grova övergrepp mot barnen, såväl när bilderna kommer till som vid spridningen och vid användandet av dem.

Om det blir så illa — jag hoppas inte det — att vi inte får en lagstiftning i fråga om kriminalisering av innehav av barnpornografi, skulle jag vilja svänga på frågeställningen och fråga: Hur skall vi egentligen kunna motivera att det är tillåtet att ha barnpornografi? Kan man i tryckfrihetens namn låta förnedringen och det sexuella utnyttjandet av barn få fortsätta? Är målsättningen med lagen att skydda barnen eller att skydda pedofilerna och andra som använder dessa bilder? Jag skulle vilja ha svar på de frågorna.

Anf. 21 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman! Fru justitieminister! Vi pratar väldigt mycket om samma sak, och vi har ett gemensamt mål: vår framtid och våra barn. Jag uppfattar att man svänger sig, när man hänvisar till yttrandefriheten och tryckfriheten och värderar dem så högt. Med andra ord: man värderar inte vår framtid lika högt.

Jag accepterar inte svaret att det gäller att sära på vad som är viktigt och vad som är mindre viktigt. Jag sätter faktiskt barnens framtid som nummer ett. Det är min ålderdom. Kan vi inte i denna församling ta tag i denna fråga nu, undrar jag vad våra barn tycker om oss som sitter här.

Jag accepterar inte svaret att det finns en departementspromemoria, att frågan är föremål för remissbehandling eller att justitieministern får avvakta innan man tar upp den på nytt. Jag tycker att det är ynkedom, på ren svenska. Det skulle ha varit full debatt om frågan för länge sedan. Den skulle ha varit behandlad. Det är inga konstigheter. Varje normal människa i detta land tycker att det är fruktansvärt att handeln med barnpornografi får fortgå och att man kan skylla på grundlagarna.

Jag vill ha ett rakt svar på denna fråga: Vad tänker justitieministern göra för att få fart på denna debatt, så att vi i morgon dag – t.o.m. på julafton – fattar ett beslut? Det gäller våra barn och vår ålderdom. Det gäller en respekt för människolivet, och ingenting annat.

Anf. 22 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Vad vi som har varit uppe i debatten tycker har framgått ganska tydligt. Vi är hårt engagerade i kampen mot den här verksamheten. Vi känner oss upprörda över att Norge har sprungit förbi oss – nej, det gör vi väl inte; det är i och för sig bra. Vi skulle åtminstone kunna ställa oss på

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

*Svar på
interpellationer*

samma nivå som Norge när det gäller hanteringen och innehavet av sådana här alster – vi kanske skulle kunna gå ett steg längre.

Jag anser således att det är nödvändigt att kriminalisera också innehav av barnpornografi i Sverige – inte för min skull eller för de vuxnas skull, utan för barnens skull, för deras framtid.

Jag anser inte att de argument som anförs mot en kriminalisering håller, med tanke på de moraliska och andra förpliktelser som vi har mot våra barn. De skall kunna se upp till oss. Vi skall inte utsätta dem för sådana här ruskigheter. Det hör till vår skyldighet att hjälpa dem att slippa bli indragna i sådant här.

Våra liberala lagar här i Sverige har inneburit att Sverige har blivit en distributionscentral för barnpornografiskt material, och det är ganska nedslående. Spridning och produktion av barnpornografi är inte tillåtet, men innehav är tillåtet. Där måste vi sätta stopp. Jag anser att samhället måste göra en tydlig markering.

Man kan köpa barnpornografiska alster utan påföljd och utan risk. Efterfrågan ger inte heller några motiv för att avstå från att stimulera till ytterligare produktion, genom att verksamheten har så stor köpkraft. Det är det som är det otäcka. Genom att efterfråga barnpornografiskt material gör sig köparna också skyldiga till uppmuntran av fortsatt sexuellt utnyttjande av barn.

Som vi hörde tidigare, är lidandet inte slut för de barn som utnyttjas i tidiga år, utan de kan falla offer för illegala handlingar längre fram i livet. Barnet bär också fysiska och psykiska ärr efter övergreppet under resten av livet. De utnyttjade barnen tvingas leva med vetskapen att bevisen för deras förödmjukelse kan fortsätta att cirkulera under år och årtionden.

Jag ställde en fråga till justitieministern, om hon hade samma åsikt som Reidunn Laurén, som sade att den fråga som vi nu diskuterar ingalunda är avförd från dagordningen och att det finns anledning att fundera vidare på den. Jag hoppas att diskussionen i så fall har inneburit att man kommer att fundera vidare i positiv riktning, för barnens skull.

Anf. 23 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag skall börja med att ta upp Margareta Viklunds sista fråga, som jag tycker att jag har besvarat. Det är viktigt att vi för den här diskussionen. Jag sade att jag för tillfället inte kan se några argument mot det resonemang som jag har fört, men vi måste föra diskussionen vidare.

John Bouvin påstår att handeln får fortgå. Handeln är ju förbjuden, liksom produktionen. Även om jag förstår att det inte faller i god jord hos John Bouvin, vågar jag påstå att även yttrandefriheten och tryckfriheten är viktiga för våra barns framtid. Därför måste vi noga överväga varje förändring som kan innebära ingrepp i yttrandefriheten och tryckfriheten.

I just denna vecka har vi haft mycket att fundera över när det gäller rätten att yttra sig och vem som skall bestämma vem som får yttra vad, i samband med demonstrationerna i tisdags. Det är tankeväckande. De behagliga, snabba lösningarna är inte alltid de lösningar som ger våra barn den framtid och de värden som vi vill att de skall få. Det kan vara populärt, och ofta

populistiskt, att ta till de snabba lösningarna. Men vi riskerar att sopa problemen under mattan och kanske i stället skapa nya problem för framtiden.

Ingegerd Sahlström är medveten om att det inte går att svara ett enkelt ja eller nej på hennes fråga, såsom hon ställer den. Det är inte tillåtet att producera barnpornografi. Det är inte tillåtet att distribuera barnpornografi. I detta ligger redan frågan hur vi moraliskt ser på även innehav av barnpornografi. Vi skall inte glömma bort vad den moraliska debatten betyder i ett samhälle. Det är kanske den allra viktigaste debatten, och den debatt som på sikt utövar störst påverkan. Den moraliska debatten når innanför den dörr där polisen inte har rätt att gå in för att utöva kontroll.

Därför är den typ av diskussion som vi för här i dag väsentlig. Vi är överens om en sak, och det är fördömandet av varje form av utnyttjande av barn.

Anf. 24 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman! Fru justitieminister! Jag är givetvis inte nöjd med svaret. Justitieministern glider över till att det är fråga om populism, men det är det inte. Det är fråga om våra barn. För varje dag som vi inte tar bestämda tag missbrukas eller utnyttjas ett barn. Jag accepterar inte det. Sedan får man glida runt hur mycket man vill.

Justitieministern vet mycket väl att jag har skrivit motioner om pedofilverksamheten m.m. Men det händer ingenting – man skall bara vänta och avvakta. Vi skickar poliser till Thailand för att reda ut problemen där, när vi har problemen här i Sverige. Jag skall inte gå in på den debatten nu.

Är justitieministern beredd att lyfta fram denna fråga omedelbart efter juluppehållet, så att vi kan föra en diskussion i denna kammare om vad som behövs för att göra nödvändiga lagändringar, och så att det sker i morgon? Det är min fråga.

Jag nöjer mig inte med svaret att vi skall avvakta, avvakta och avvakta. Hur många barn blir lidande under denna avvaktandetid? Skall det vara så svårt att bestämma sig för att vi tar upp detta omedelbart efter juluppehållet? Det är en väldigt viktig fråga.

Anf. 25 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Det är inte så att vi avvaktar. Vi har från Justitiedepartementet lagt fram åtskilliga förslag som innebär ytterligare åtgärder mot sexuella övergrepp mot barn. Detta är inget avvaktande. Däremot pekar vi på problemen när det gäller en punkt. Men vi har – jag upprepar det – straffstadganden som straffbelägger produktion och distribution.

Vad vi måste göra är att se till att vidareutveckla polisens arbetsmetoder. Förhoppningsvis kommer vi alla att medverka till att polisen får arbetsro i sin organisationsförändring – vi har inte så stor glädje av alla dessa regler som redan finns och som nu är på gång, om vi inte samtidigt medverkar till att polisen får bättre förutsättningar att bedriva sitt arbete problemorienterat. Det är en stor brist i dag, att polisen rycker ut när saker har hänt i stället för att kunna vara med på ett tidigare stadium och t.ex. kunna komma åt producenterna och distributörerna.

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

*Svar på
interpellationer*

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1993/94:94 till socialförsäkringsutskottet

Skrivelse
1993/94:96 till utrikesutskottet

4 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU15 Förbud beträffande viss avkodningsutrustning

Skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU9 Ändrade tulltillägg

Justitieutskottets betänkanden
1993/94:JuU7 Kroppsvisitation och kroppsbesiktning, m.m.
1993/94:JuU8 Riksdagens revisorers förslag angående polisen
1993/94:JuU9 Kungörandefrågor

Försvarsutskottets betänkanden
1993/94:FöU3 Lagändringar med anledning av att myndigheten Försvarsmakten inrättas
1993/94:FöU4 Skydd för landskapsinformation

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
1993/94:SfU6 Överföring och mottagande av flyktingar m.m.
1993/94:SfU7 Skärpta åtgärder mot människosmuggling m.m.

Socialutskottets betänkanden
1993/94:SoU9 Import av och partihandel med starköl
1993/94:SoU10 Familjerådgivning
1993/94:SoU12 Medelstillskott till Sveriges Hundcenter AB – Statens Hundskola
1993/94:SoU13 Vissa frågor om beräkning av assistansersättning

Trafikutskottets betänkanden
1993/94:TU5 Bestridande av vissa kostnader med anledning av Trollhätte kanalverks inordnande i Sjöfartsverket
1993/94:TU6 Arlandabanan
1993/94:TU10 Sveriges anslutning till ett europeiskt radiokommunikationskontor (ERO)

Anmälades att följande interpellation framställts

den 3 december

1993/94:73 av *Stefan Attefall* (kds) till finansministern om samspelet mellan den ekonomiska politiken och miljöpolitiken:

I en artikel på DN-debatt den 17 november 1993 skriver finansminister Anne Wibble att det krävs en tillväxt på runt 4 % under några år för att få ned arbetslösheten till 3 %. Vid denna tillväxtnivå menar de experter Wibble tillfrågat att tillräckligt många nya jobb skapas. Slutsatsen för finansministern blir därför att "varje politiskt förslag bör granskas med sikte på att tillväxten ska upp".

Ekonomiska politikens syfte måste vara att vår totala nationalförmögenhet växer. Med nationalförmögenhet avses tillgången till miljö- och naturresurser, det mänskliga "kapitalet", produktionskapitalet, tillgången till varaktiga konsumtionsvaror samt nationens finansiella nettotillgångar gentemot utlandet.

Jag skulle därför vilja formulera ambitionen för den ekonomiska politiken som att "varje politiskt förslag bör granskas med sikte på att öka tillväxten av vår nationalförmögenhet". Eftersom BNP mäter ekonomisk aktivitet i den del av ekonomin som är prissatt kan detta mått komma i konflikt med nationalförmögenhetens utveckling. Detta bl.a. beroende på att vi tillåter i alltför stor utsträckning att ändliga naturresurser förbrukas gratis eller till ett alltför lågt pris. Vi ser fortfarande hur miljön kan förorenas utan att den som orsakar det får betala utsläppens verkliga kostnader. Vi måste konstatera att priset i marknadsekonomin ännu inte speglar den verkliga kostnaden för det vi konsumerar och producerar.

Men så länge den ekonomiska politiken och miljöpolitiken inte fullt ut samverkar med varandra är det inte ekonomiskt lönsamt för företag och enskilda människor att bete sig på ett sätt som är förenligt med naturens ramar och spelregler. Så länge detta förhållande består kommer inte vår livsstil att vara långsiktigt hållbar.

Det vilar därför ett stort ansvar på oss politiker att våga fatta beslut som korrigerar priset så att det fungerar som korrekt informationsbärare, dvs. speglar den totala och verkliga kostnaden för olika ekonomiska aktiviteter.

Miljöproblemen har alltmer övergått från att handla om punktutsläpp till att handla om diffus miljöpåverkan förorsakade av vårt sätt att konsumera och leva. Skall vi klara miljöproblemen räcker det därför inte med befintlig lagstiftning och internationella miljöavtal.

Till detta kan läggas att utvecklingen sedan många år tillbaka går från ett industrisamhälle till ett informations- och tjänstesamhälle. De flesta nya jobben kommer att finnas i tjänstesektorn. När vi ser den strukturförändring som Sverige och andra liknande länder genomgår, och samtidigt upplever en situation där över 600 000 människor (hösten 1993) står utanför den ordinarie arbetsmarknaden, måste vi fundera över om vårt skattesystem främjar framväxten av nya arbetstillfällen.

Eftersom Sverige redan har ett av världens högsta skattetryck tror inte vi i kds att högre skatter i sig är en lösning. Men vi tror att det skattetryck som är nödvändigt för att finansiera ett välfärdssamhälle kan tas ut på ett sätt som både främjar jobben och miljön.

Genom att införa miljöavgifter, höja de som finns och använda skatter på miljöfarliga utsläpp, energi och ändliga naturresurser blir det dyrare att förstöra miljön. Då arbetar ekonomin i miljöns tjänst. En metod för att få ekonomin att i större utsträckning arbeta i miljöns tjänst och samtidigt främja framväxten av nya jobb är att genomföra en skatteväxling. Skatten på miljöfarliga utsläpp, energi och ändliga naturresurser bör höjas med åtminstone 20–30 miljarder kronor. Om detta inte skall slå för hårt mot vissa företag och branscher måste det ske under en viss tidsperiod, de politiska besluten måste vara långsiktiga så att företagen kan planera. Därför krävs en bred politisk majoritet.

Sänkningen av skatten på arbete kan exempelvis ske genom en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 4–5 procentenheter. Men också en sänkning av tjänstemomsen kan övervägas.

En sådan reform bör föregås av en utredning som studerar i vilken takt och vilka skatter det skall bli fråga om. Utredningen bör utarbeta ett konkret förslag till en skatteväxling – för miljön och jobben.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga finansminister Anne Wibble följande:

1. Vilka åtgärder är finansministern beredd att vidta för att ekonomisk utveckling skall debatteras och mätas, inte enbart utifrån BNP-måttet, utan också ur miljö- och naturressynpunkt?
2. Vilka åtgärder är finansministern beredd att vidta för att priset i marknadsekonomin bättre skall spegla den verkliga kostnaden för det vi konsumerar och producerar?
3. Vilka åtgärder är finansministern beredd att vidta för att i större omfattning än hittills introducera ekonomiska styrmedel för att styra utvecklingen i miljövänlig riktning?
4. Är finansministern beredd att medverka till att en skatteväxling sker, från beskattning av arbete till beskattning av miljöutsläpp och energi, för att få till stånd en långsiktig strukturomvandling av ekonomin i en mer miljövänlig riktning?

6 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 2 december

1993/94:238 av *Hugo Bergdahl* (fp) till jordbruksministern om laxfisket i Torne Älv:

Torneälven är en fiskrik älv. Fisket sköts samfällt av byarna längs älven utom när det gäller laxfisket för de byar som gränsar mot Finland vid älvens

nedre del. Där tillhör laxen staten och har så gjort sedan Gustav Vasa på 1500-talet fråntog folket laxfiskerätten. Staten arrenderar dock ut laxfisket till byborna mot en administrationsavgift.

Längre upp längs älven är laxfisket fritt för byborna, och det borde nu vara dags att avskaffa den uråldriga bestämmelse som ej ger byborna rätt till laxfiske vid älvens södra delar. Den administrationsavgift som staten får är dessutom så ringa att den ej täcker kostnaderna för statens administration i ärendet.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Avser regeringen att verka för att begränsningarna i laxfiskerätten i nedre delen av Torneälven avskaffas?

1993/94:239 av *Kent Olsson* (m) till socialministern om förmånerna vid föräldraledighet:

En förälder som arbetar kan i dag ta ut föräldrapenning under semestern för vård av barn. Detta innebär att vederbörande under denna tid har både semesterlön och föräldrapenning. Att föräldrar delar på tiden för föräldrapenning efter fritt val är bra både för barn och för föräldrar. Men det kan inte vara meningen med lagen att dubbel ersättning skall utgå för att vara hemma med sina barn.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att inte "dubbla" förmåner skall utgå vid föräldraledighet?

1993/94:240 av *Martin Nilsson* (s) till kommunikationsministern om avtalet med Danmark om Öresundsbron:

Snart skall frågan om fast förbindelse över Öresund avgöras av regeringen. Förutom de miljömässiga och ekonomiska aspekterna skall även juridiska aspekter beaktas.

Den danske statsministern har hävdad att broavtalet mellan Sverige och Danmark inte kan rivas upp.

Delar den svenska regeringen uppfattningen att juridiska hinder finns för att avbryta Öresundsbroprojektet om den ekonomiska eller miljömässiga prövningen ger ett negativt resultat?

1993/94:241 av *Martin Nilsson* (s) till kulturministern om etnisk diskriminering:

I ett antal reportage och inslag i medierna har det framkommit att människor med utländsk härkomst ofta diskrimineras i samband med restaurang- och pubbesök.

Nuvarande lagstiftning synes otillräcklig.

Ett sätt att hindra etnisk diskriminering på nöjesställen skulle kunna vara att vidga möjligheterna för länsstyrelsen att använda utskänkningstillstånd. Dessa borde kunna förändras om klara misstankar föreligger.

Med anledning av ovanstående undrar jag:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att inte etnisk diskriminering skall förekomma i nöjeslivet?

1993/94:242 av *Martin Nilsson* (s) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om export av bandvagnar till Indonesien:

Krigsmaterielinspektionen har, efter att bl.a. ha hört den rådgivande nämnden, givit klartecken för export av bl.a. bandvagnar till Indonesien.

Nu framgår det enligt uppgift att alla de stora partierna inte är överens om att bevilja sådana klartecken. Socialdemokraternas utrikespolitiska talesmän har i olika sammanhang förklarat att en sådan export är oförenlig med svensk vapenexportpolitik.

Med anledning av denna starka markering vill jag fråga regeringen om man avser "dra in" de positiva förhandsbesked som tidigare lämnats beträffande nya krigsmateriellaffärer med Indonesien?

1993/94:243 av *Martin Nilsson* (s) till kommunikationsministern om kostnaderna för Öresundsbron:

Nu är miljöprövningen av Öresundsbroförbindelsen avslutad. En del tunga remissinstanser har framfört kritik mot brobygget. Några, däribland Koncessionsnämnden, avstyrker hela projektet. Andra menar att omfattande förändringar måste göras för att förbindelsen inte skall äventyra vattengenomströmningen in i Östersjön. I riksdagens beslut sägs att just vattengenomströmningen inte får försämrats.

De ekonomiska kalkylerna framstår också som osäkra. De förändringar som måste göras kommer att fördyra projektet. Från dansk sida hävdas också att avtalet mellan Sverige och Danmark är bindande och inte går att riva upp.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till statsrådet Odell:

Kan regeringen här och nu garantera att ett fullföljande av Öresundsbroförbindelsen inte kommer att kosta skattebetalarna något?

1993/94:244 av *Martin Nilsson* (s) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om export av krigsmateriel:

Enligt uppgift i media har regeringen givit tillstånd för export av såväl följdleveranser som viss övrig krigsmateriel till länder i Persiska viken som tidigare ej kom i fråga som mottagarländer för svensk krigsmaterielexport.

Med anledning av detta skulle jag vilja fråga om KMI eller regeringen givit klartecken för export av viss övrig krigsmateriel till en eller flera av länderna kring Persiska viken.

1993/94:245 av *Kjell Ericsson* (c) till näringsministern om konkurrenslagen och samarbetet i ekonomiska föreningar:

Enligt 6 § konkurrenslagen, KL, är avtal mellan företag förbjudna om de har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen på den

svenska marknaden. Med avtal jämställs enligt 3 § KL beslut av sammanslutning av företag och samordnade förfaranden.

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

Detta innebär att det blir en konflikt mellan föreningslagen och KL som innebär att KL inte ger möjlighet till undantag för samarbete i ekonomiska föreningar. Om inget görs kommer därför bl.a. lantbrukskooperationens samarbetsformer att bli förbjudna efter den 1 januari 1994.

Konkurrensverket har i en PM försökt uppmärksamma Näringsdepartementet om detta och föreslår också att någon form av särlagstiftning krävs för samverkan inom jordbrukets primärföreningar. Jag vill tillägga att motsvarande krav också måste gälla för skogsägares samverkan i skogsägarföreningar.

Enligt Konkurrensverkets tolkning ges inte möjlighet att ta hänsyn till de ekonomiska föreningarnas särskilda karaktär.

Jag vill mot denna bakgrund fråga näringsministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att undanta samarbete inom ekonomiska föreningar från förbudet enligt 6 § konkurrenslagen?

1993/94:246 av *Britta Sundin* (s) till arbetsmarknadsministern om administrationsavgifter i a-kassa:

Enligt uppgift har arbetsmarknadsministern i samband med SIF:s kongress uttalat att administrationsavgiften i den privata a-kassan skall vara lika med avgiften i den av regeringen föreslagna statliga a-kassan.

Min fråga till arbetsmarknadsministern är därför:

Vilka åtgärder har arbetsmarknadsministern vidtagit med anledning av detta uttalande?

1993/94:247 av *Rolf L Nilson* (v) till statsrådet Bo Lundgren om Gota Bank:

I och med att den utländske anbudsgivaren på Gota Bank har fallit bort, finns det bara representanter för det begränsade svenska banketablissemanget kvar. Om försäljningen fullföljs nu ökar koncentrationen på bankmarknaden. Med stor sannolikhet kommer detta att missgynna bankkunderna genom bl. a. onödigt stort räntegap och gemensam avgifts- och räntepolitik. Kort sagt genom minskad konkurrens. Det enda rimliga i den nu uppkomna situationen är att avbryta försäljningsprocessen och försöka sälja vid ett senare tillfälle och på ett sätt som ökar konkurrensen.

Därför vill jag fråga skatteministern:

Kommer skatteministern att tills vidare stoppa försäljningen av Gota Bank?

1993/94:248 av *Bo G Jenevall* (nyd) till kommunikationsministern om stuverimonopolet:

Har kommunikationsministern vidtagit några åtgärder för att upphäva "stuverimonopolet"?

1993/94:249 av *Kjell Eldensjö* (kds) till försvarsministern om krigsplacering i hemvärdet för ungdomar i utbildningsreserven:

I en krympt krigsorganisation behövs nu färre värnpliktiga för utbildning än tidigare. Av de mönstrande värnpliktiga hamnar emellertid omkring 10 % i den s.k. utbildningsreserven. Det finns en risk att denna reserv kommer att uppfattas som ett B-lag. Många av de ungdomar som hamnar i reserven är motiverade att göra sin militärtjänst och söker finna andra möjligheter att få aktivera sig inom totalförsvarets ram. Följden har därför blivit att hemvärdets chefer ideligen får förfrågningar från dessa ungdomar om möjligheten att i stället få komma in i hemvärdet. Detta är i dag en omöjlighet, eftersom endast personal med fullgjord värnplikt tas in.

Min fråga till försvarsministern blir då:

Kan försvarsministern tänka sig att införa en sådan ordning att ungdomar i utbildningsreserven som har intresse av krigsplacering i hemvärdet ges en 10–12 veckors skyddsvaktsutbildning på något regemente och därefter i mån av behov placeras i ett hemvärnsförband?

1993/94:250 av *Bo G Jenevall* (nyd) till statsministern om IMF-rapporten:

Varför har regeringen hemligstämplat IMF-rapporten och på vilka grunder?

1993/94:251 av *Kjell Eldensjö* (kds) till justitieministern om de polisiära insatserna vid demonstrationer:

Återigen har vi fått bevittna hur stora polisstyrkor har satts in för att garantera lugn och ordning vid rasistiska och antirasistiska demonstrationer. Enligt uppgift om det senaste pådraget i Göteborg kostade ordningshållandet skattebetalarna ca 2 miljoner kronor. Vid demonstrationen i Stockholm den 30 november var ca 1 200 poliser utkommenderade.

I en tid med kärvt statlig ekonomi och då polisen samtidigt utsätts för besparingskrav som knappast underlättar brottsbekämpningen så är det befogat att ställa frågan, om det finns andra åtgärder än stora polisiära insatser som kan vidtas för att bemöta de aktuella problemen.

Har justitieministern några planer på förändringar som kan leda till lägre kostnader och mindre polisintensiva insatser i samband med nämnda typer av demonstrationer?

1993/94:252 av *Olle Schmidt* (fp) till kommunikationsministern om privatisering av Swebus:

I den statsägda koncernen Swedcarrier AB finns Swebusgruppen AB, vars dotterföretag – bl.a. Swebus AB och koncernen Wasa Trafik AB – bedriver en omfattande näringsverksamhet i bussbranschen. Swebusgruppen AB är Sveriges i särklass största bussbolag med 4 500 anställda och omkring 2 600 bussar.

Under senare år har Swebus expanderat kraftigt. Icke minst det faktum att många kommuner runt om i landet utsatt bussverksamhet i egen regi för

konkurrens har lett till att bolagets andel av den svenska marknaden nu uppgår till 27 %. När Swebus den 1 november förra året förvärvade Wasa Trafik blev detta ett steg i fel riktning. En ytterligare komplikation i detta sammanhang är att de kommunala bolagen, som tillsammans har nästan hälften av marknaden, i praktiken saknar möjligheter att konkurrera om trafik utanför den egna kommungränsen.

Lösningen är självklart inte att ge de kommunala bolagen utökade möjligheter att konkurrera utan att minska statens engagemang och härigenom bredda marknaden. Det faktum att statsägda Swebus intar en sådan dominerande roll irriterar många kommuner och har lett till en alltmer snedvriden konkurrens.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern:

Planerar regeringen att privatisera Swebus?

den 3 december

1993/94:253 av *Bo G Jenevall* (nyd) till socialministern om de bostadslösas situation i Sverige:

Riksdagen har i skrivelse (rskr. 1992/93:56) gett regeringen till känna vad socialutskottet (1992/93:SoU5) anfört om de bostadslösas situation. I betänkandet behandlades min motion 1991/92:SoU276 och en motion (1991/92:SoU213) av Ulla Tillander m.fl. Utskottet anser bl.a. att en kartläggning omfattande hela landet bör göras av de bostadslösas situation, att de bakomliggande orsakerna bör studeras och att socialtjänstens och de frivilliga organisationernas insatser bör inventeras.

Först i april 1993 gav Socialdepartementet Socialstyrelsen i uppdrag att utreda de bostadslösas situation i Sverige. Utredningen skall vara klar med sitt arbete senast den 1 september 1994. Först därefter kan man vänta proposition i ärendet.

Varför har utredningen fått så lång tid på sig?

1993/94:254 av *Bo G Jenevall* (nyd) till statsministern om ansvaret för bostadspolitik:

Den nuvarande ordningen för beredning av bostadsfrågor i regeringskansliet innebär i praktiken att bostadsutskottets ordförande blir "bostadsminister" och kansliet "bostadsdepartement".

Varför har statsministern valt att inte ha ett ansvarigt statsråd för bostadspolitik utan i princip åtta?

1993/94:255 av *Torgny Larsson* (s) till justitieministern om nedläggning av brottsutredningar:

Nyligen konstaterades att polisen i brist på bevis tvingats lägga ner ett antal utredningar av brott där bomber använts. Bland dessa attentat kan nämnas ett i samband med demonstration i Kungsträdgården i Stockholm, ett annat på Stockholms central samt attentat mot personer som Hagge Geigert,

Unni Brandeby och Ingrid Segerstedt Wiberg. Det är en oroande utveckling att allvarliga brott förblir ouppklarade.

Vilka åtgärder är justitieministern med anledning härav beredd att vidta?

1993/94:256 av *Torgny Larsson* (s) till justitieministern om polisaktionen i Alsike kloster:

Nyligen gick polisen in i Alsike kloster och grep ett antal personer. En del av dessa har senare utvisats ur landet. Även om någon formell kyrkofrid i juridisk mening knappast kan sägas finnas väckte polisens åtgärder stark kritik. Bl.a. uttryckte kulturministern själv sådan. Sedan århundraden har särskild respekt visats kloster- och kyrkobyggnader. Inte minst hyser många utlänningar sådan respekt.

Vilka åtgärder avser regeringen vidtaga för att inte liknande händelser skall upprepas?

1993/94:257 av *Göthe Knutson* (m) till statsrådet Bo Könberg om rökförbud i skolor:

Det råder stor osäkerhet om tolkningen av lagarna om tobaksrökning. Följden har blivit olika regelverk i olika kommuner. I skolväsendet i Grums i Värmland stängs personalens rökrum, och rökande lärare tvingas ut på skolgårdarna.

Det förslag som skolstyrelsens arbetsutskott lagt fram till skolstyrelsen är så grumligt formulerat att lärare begärt tolkning. Det har då framkommit att rökförbud skall gälla såväl utomhus som inomhus för elever och att rökrutan skall tas bort. Det är naturligtvis bra.

Desto dummare är de föreslagna reglerna för personalen. Enligt uppgift från Grums skall rökförbudet gälla överallt inomhus – så även i befintligt rökrum i en särskild byggnad utanför skolhusen. I stället skall personal som röker tillåtas göra detta på skolgården. Helt naturligt reagerar lärare mot detta.

Vilka åtgärder avser biträdande socialministern vidta för att förtydliga reglerna om rökrum inomhus och förbud mot rökning på skolgårdar för både elever och lärare?

1993/94:258 av *Berndt Ekholm* (s) till utrikesministern om ekonomiskt stöd till PLO-kontoret i Stockholm:

Som följd av fredsavtalet mellan Israel och PLO har nu arbetet med att bygga upp palestinska institutioner tagit fart. Behovet av stödinsatser är omfattande. I första hand gäller det insatser i de ockuperade områdena.

Men eftersom fungerande kontakter med omvärlden också är betydelsefullt är stödinsatser för utrikes representation viktigt. Även om fredsprocessen ännu inte nått fram till ett självständigt Palestina behövs goda kontakter med andra länder inte minst för att i nuläget underlätta biståndsinsatser.

PLO-kontoret i Sverige brottas med allvarliga ekonomiska bekymmer

som följd av den ekonomiska situationen i stort för PLO. Aktiva stödsatser är mycket angelägna.

Prot. 1993/94:36
3 december 1993

Jag vill fråga utrikesministern, om regeringen är beredd att medverka till att finna vägar för att ge PLO-kontoret i Stockholm ett ekonomiskt stöd.

1993/94:259 av *Lennart Rohdin* (fp) till utrikesministern om FN-sanktioner mot Kroatien:

I maj 1992, mindre än två månader efter det att den väpnade serbiska offensiven i Bosnien inleddes, beslutade FN:s säkerhetsråd om sanktioner mot Serbien. Snart åtta månader har gått sedan den kroatiska storoffensiven inleddes i Bosnien i april i år med direkt stöd från regimen i Zagreb.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Är det inte hög tid att kräva FN-sanktioner mot Kroatien?

1993/94:260 av *Lennart Rohdin* (fp) till utrikesministern om kompensation till republiken Makedonien:

Republiken Makedonien var tillsammans med Slovenien den enda av republikerna i det forna Jugoslavien som uppfyllde Badinterkommissionens kriterier för internationellt erkännande. Till skillnad från Slovenien uppnådde Makedonien sin självständighet utan militära skärmytslingar. Dessutom har Makedonien en stor minoritet albaner som utgör mellan en tredjedel och en fjärdedel av landets befolkning. Grekland tvingade länge EG förhålla ett internationellt erkännande, vilket fördröjt Makedoniens inträde i internationella organ för samarbete och stöd.

Inget enskilt land har drabbats så hårt av FN:s sanktioner mot Serbien-Montenegro som Makedonien. Makedonien har traditionellt en stor del av sin avsättning i Serbien. Makedoniens handelsvägar går över Serbien respektive Saloniki i Grekland, som periodvis blockeras av grekiska myndigheter. FN-stadgans artikel 50 medger stat som drabbas oförskyllt av FN-sanktioner att kompenseras. Så har ännu inte skett.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Vad gör Sverige bilateralt och multilateralt i t.ex. FN och ESK för att republiken Makedonien skall kompenseras för effekterna av FN-sanktionerna mot Serbien-Montenegro?

1993/94:261 av *Eva Zetterberg* (v) till kommunikationsministern om Dennispaketet:

Vänsterpartiet föreslog en offentlig hearing om Dennispaketet. Först biföll ett enigt trafikutskott detta. Sedan ställdes denna hearing in, eftersom regeringen tvekade och var oförmögen att presentera en proposition om Dennispaketet.

Hearingen bör ändå äga rum eftersom bl.a. miljökonsekvenserna av Dennispaketet är oklara. Delar av Dennispaketet – Öster- och Västerleden – är också samhällsekonomiska vågspel.

Vi är oroliga att regeringens handlingsförklaring innebär att kollektivtra-

fiksatsningarna i Dennispaketet blir försenade. Vi är också oroliga att miljökonsekvensutredningarna av Dennispaketet och andra alternativ inte kommer till stånd.

Om planering och byggande skall komma i gång krävs besked nu.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vilka investeringar i Dennispaketet kommer regeringen att påskynda respektive avslå?

1993/94:262 av *Lennart Rohdin* (fp) till utrikesministern om vapenembargot mot Bosnien-Hercegovina:

FN:s vapenembargo mot det forna Jugoslavien förvägrar en av FN:s medlemmar, Bosnien-Hercegovina, rätten till självförsvar mot det folkmord som äger rum.

Fråga:

Varför hävs inte FN:s vapenembargo mot Bosnien-Hercegovina?

7 § Kammaren åtskildes kl. 10.32.

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Fredagen den 3 december

1 § Svar på interpellation 1993/94:62 om folkomröstningen om EU-medlemskap m.m.	1
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Bengt Hurtig (v)	
2 § Svar på interpellation 1993/94:63 och fråga 1993/94:192 om kriminalisering av innehav av barnpornografi	10
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Ulla Pettersson (s)	
Margareta Viklund (kds)	
Ingegerd Sahlström (s)	
John Bouvin (nyd)	
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	22
4 § Bordläggning	22
5 § Anmälan om interpellation	
1993/94:73 av Stefan Attefall (kds) om samspelet mellan den ekonomiska politiken och miljöpolitiken.	23
6 § Anmälan om frågor	
1993/94:238 av Hugo Bergdahl (fp) om laxfisket i Torne älv .	24
1993/94:239 av Kent Olsson (m) om förmåner vid föräldrad	
ighet	25
1993/94:240 av Martin Nilsson (s) om avtalet med Danmark om Öresundsbron	25
1993/94:241 av Martin Nilsson (s) om etnisk diskriminering .	25
1993/94:242 av Martin Nilsson (s) om export av bandvagnar till Indonesien.	26
1993/94:243 av Martin Nilsson (s) om kostnaderna för Öresundsbron	26
1993/94:244 av Martin Nilsson (s) om export av krigsmateriel	26
1993/94:245 av Kjell Ericsson (c) om konkurrenslagen och samarbetet i ekonomiska föreningar	26
1993/94:246 av Britta Sundin (s) om administrationsavgifter i akassa	27
1993/94:247 av Rolf L Nilsson (v) om Gota Bank	27
1993/94:248 av Bo G Jenevall (nyd) om stuverimonopolet. .	27
1993/94:249 av Kjell Eldensjö (kds) om krigsplacering i hemvärnet för ungdomar i utbildningsreserven	28
1993/94:250 av Bo G Jenevall (nyd) om IMF-rapporten.	28
1993/94:251 av Kjell Eldensjö (kds) om de polisiära insatserna vid demonstrationer.	28
1993/94:252 av Olle Schmidt (fp) om privatisering av Swebus	28

1993/94:253 av Bo G Jenevall (nyd) om de bostadslösas situation i Sverige	29
1993/94:254 av Bo G Jenevall (nyd) om ansvaret för bostadspolitiken	29
1993/94:255 av Torgny Larsson (s) om nedläggning av brottsutredningar	29
1993/94:256 av Torgny Larsson (s) om polisaktionen i Alsike kloster	30
1993/94:257 av Göthe Knutson (m) om rökförbud i skolor . .	30
1993/94:258 av Berndt Ekholm (s) om ekonomiskt stöd till PLO-kontoret i Stockholm	30
1993/94:259 av Lennart Rohdin (fp) om FN-sanktioner mot Kroatien	31
1993/94:260 av Lennart Rohdin (fp) om kompensation till republiken Makedonien	31
1993/94:261 av Eva Zetterberg (v) om Dennispaketet	31
1993/94:262 av Lennart Rohdin (fp) om vapenembargot mot Bosnien-Hercegovina	32

